

CAPÍTOL 3: Preparatiu per iniciar el curs 93-94 a la Zona Franca

La nit després de la primera visita a la Zona Franca vaig poder dormir tranquil. L'endemà, a primera hora, vaig agafar el cotxe i hi vaig tornar.

A l'entrada del barri vaig veure, intrigat, com uns paletes es dedicaven a tapiar la porta i les finestres d'una casa. En aquell moment no li vaig donar importància, però després em vaig assabentar que l'Ajuntament havia iniciat un pla per enderrocar totes les cases barates i real·lotjar la gent en els nous blocs de pisos. Aquell 1993 s'havien lliurat els primers 112 pisos i es volia iniciar la segona fase que no comptava amb l'acord dels veïns afectats. Al llarg dels dos anys següents els voltants de l'escola es transformarien en un paisatge inquietant i devastat. Inicialment, l'ajuntament feia tapiar les cases de les famílies amb les quals arribava a un acord i donava pis. Més endavant, per tal que una casa no fos ocupada per una altra família ansiosa d'obtenir també un habitatge, un cop signat l'acord, les màquines es dedicaven a enderrocar la casa. En el seu lloc quedava un munt de runa, així s'anava creant un paisatge al·lucinant, com si hi hagués passat un bombardeig o terratrèmol.

Vaig decidir entrar amb el cotxe fins al carrer Tortosa. Davant l'escola hi havia un camió amb operaris que descarregaven les caixes amb el poc material de la nostra escola. Crec que poques vegades s'haurà pogut ficar tota una escola en un nombre tan reduït de caixes.

Vaig entrar a l'escola, ignoro la funció que tenia el timbre, davant l'altar dues dones resaven i arreglaven les flors.. Al fons del passadís, on les gallines i els conills, vaig veure en Jordi. En veure'm se'm va dirigir tot dient:

- Buenos días, Xosep.

Curiosament pronunciava bé Jordi però no vaig aconseguir mai que pronunciés bé Josep. Per a ell jo seria, els dos cursos, en Xosep.

- Buenos días, Jordi.- vaig contestar.
- Tienes suerte, Xosep, creo que hoy ha venido el director. Me parece, que he visto también por aquí la profesora Visi, pero no estoy seguro.

Això, i la meua visita del dia anterior, deixaven ben clar el nivell de control que es feia de l'accés a l'escola; amb l'excusa de la capella tothom n'entrava i sortia com si fos casa seva.

Mentre ens dirigíem al despatx del director, en passar pel davant de la capella, em va dir.

- Eso es innegociable. La Virgen no se toca. ¿Queda claro?

No tenia cap intenció de tenir problemes, per tant li vaig contestar.

- No te preocupes, no tocaremos ni la Virgen ni.... las gallinas.

Em sembla que això últim li va agradar encara més.

Contràriament a què podia semblar, en Jordi ho tenia tot sota control i, com era d'esperar, al primer pis, em va poder presentar el director i la Visi, la professora que es quedaria al nostre centre com a enllaç amb el barri.

Vam congeniar aviat i va ser una trobada molt cordial. El recorregut per l'escola, amb aquelles aules tan grans, aquells amplis passadissos i aquell pati que triplicava el de la nostra escola, em van convèncer que els alumnes estarien contents amb els nous espais.

Pintors, fusters, paletes i lampistes treballaven sense parar per tal d'adequar-ho tot. Era evident que feia temps que li faltava manteniment a l'edifici. Vaig comprendre el malestar del barri. Estaven

condicionant l'escola pels nouvinguts, els "pijos". Vaig pensar quanta raó tenien els refranys: "Hostes vingueren que de casa ens tragueren" i "De fora vindrà qui de casa et traurà"

En acabar la visita ens estaven esperant, a la porta del despatx, dues senyores amb cara de pomes agres. Eren les mares de les alumnes que no volien marxar de l'escola.

- Nuestras hijas no se van del colegio. Es nuestro colegio de toda la vida y no nos quitaran la plaza unos hijos pijos de la capital.

Tornem-hi amb el "pijos", vaig pensar. Ni érem pijos ni teníem cap culpa que el Departament d'Ensenyament ens enviés a ocupar aquell centre.

Els vaig fer saber que no hi havia cap problema, es podien quedar amb nosaltres. Això les va descol·locar.

- ¿Nuestras hijas con los "pijos" de la capital?
- Miren, ni somos pijos, ni somos raros. Verán como se encuentran a gusto con nosotros.

Finalment, vam acordar demanar al departament poder inscriure les tres alumnes a l'escola.

Amb aquest acord ens vam acomiadar d'elles. Al moment vaig veure cara d'alleujament en els rostres del director i de la Visi.

- Què passa?
- De bona ens hem lliurat.
- Què voleu dir? millor tenir-les a favor, no?
- Sí, millor no tenir-hi problemes. Esperem que tot vagi bé....

Aquesta darrera frase no em va tranquil·litzar gaire. Havia descobert, de cop, que no tothom era bona gent al barri; hi havia un apartat fosc. Com passa a tots els barris, siguin rics o no, vaig reflexionar.

Vam quedar amb la Visi que faríem més reunions durant la setmana per planificar i concretar coses.

En aquestes reunions vam acordar, juntament amb en Lluís, entre altres qüestions:

1. Els autocars no entrarien per la plaça del nou, sinó que entrarien pel carrer de Can Cisó, girant a Ulldecona, parant davant la porta posterior i els alumnes entrarien pel pati. Aquesta decisió va fer que els alumnes no veiessin el paisatge de cases enderrocades.
2. Les restes del menjador no anirien a la brossa sinó que, una part serien per les gallines i conills d'en Jordi i la resta la recolliria un senyor del barri per donar menjar als seus porcs. Així anàvem teixint complicitats amb el barri.
3. La capella de la Verge del Carme no es tocava i vam dissenyar recorreguts d'entrades i sortides per no passar per aquella part de l'escola i molestar a qui estigués resant.
4. Vam decidir aprofitar el taller de fusteria que tenia l'escola i introduir-lo dins les activitats de l'alumnat del Cicle Superior.
5. Vam fer distribució d'espais i vam deixar-ho tot preparat per poder iniciar el nou curs.

També vam decidir que, de tant en tant, aniríem al bar per xerrar amb la gent i prendre..... cafè.

Aquesta darrera decisió donarà peu a alguna situació kafkiana al llarg dels anys següents. El coneixement que tenia la Visi del barri va ser fonamental per aplanar el camí i suavitzar les tensions inicials. Amb en Jordi començava a tenir-hi certes complicitats i amb les dones de la capella ens saludàvem amb un somriure.

Així va transcórrer la primera quinzena del juliol del 93. Tot estava ja preparat per a rebre els "pijos" de la capital. La cosa pintava bé.

Els dos cursos següents varen anar carregats d'anècdotes increïbles, alienes al funcionament natural d'una escola... guàrdia civil, trets de pistoles, robatoris, drogues... **però, per saber-ho, haureu d'esperar al pròxim capítol.**

PETIT REPORTATGE FOTOGRÀFIC

Cases enderrocades.

Al fons els nous habitatges

Grup de cases a punt per ser enderrocades.

Entre les fulles dels arbres es distingeix el nou bloc d'habitatges.

Cases abandonades que aviat serien enderrocades.

IMATGES DEL MATEIX LLOC

Carrer Ulldecona, anys 90. Mur que delimitava el pati i, al mig, a l'alçada del pal de llum, la porta de la façana posterior, que vam utilitzar per entrades i sortides. Aquí paraven els autocars per pujar i baixar l'alumnat. A continuació, de color blanc, algunes de les "cases barates" i, al fons, un dels nous blocs de pisos, en construcció.

Carrer Ulldecona, avui en dia. Fotografiat des del mateix lloc. A l'esquerra la nova comissaria dels Mossos d'Esquadra, que ocupa el lloc de l'antic Sant Raimundo de Peñafort, l'escola que ens va acollir quasi dos cursos. A continuació un edifici a l'antic lloc de les casetes blanques i més al fons el bloc d'habitatges.

Annex 1:

Breu explicació sobre el barraquisme i les cases barates a Barcelona, per tal de contextualitzar els fets narrats.

Sense voler fer una narració de rigor històric, i a petició d'un parell d'amables lectors, explico una mica l'origen i evolució dels grups de cases barates del 1929, que pot servir per conèixer millor el què vam trobar i ens va passar els anys d'estada a la Zona Franca

El fenomen del barraquisme es va iniciar a la dècada de 1880. La construcció de l'Eixample i l'exposició de 1888 requeria una gran extracció de pedra de Montjuïc, i les autoritats van decidir abolir els privilegis dels propietaris particulars sobre les extraccions a la muntanya. Aquesta mesura va portar a centenars de famílies immigrants, vingudes de pagès, a construir barraques properes a les pedreres. S'estalviaven així cars lloguers i recórrer llargues distàncies. Cap a l'any 1914 ja s'hi contaven 5.000 barraques a Montjuïc.

Amb motiu de preparar l'Exposició Universal de 1929, l'instituto Nacional de la Vivienda, va crear 4 polígons en aplicació de la *Ley de Casas Baratas* per allotjar immigrants, sobretot obrers vinguts del sud d'Espanya i de l'interior de Catalunya durant l'expansió industrial de la ciutat. Els polígons van ser el **d'Eduard Aunós (a la zona Franca)**, Can Peguera (a Horta-Guinardó), Baró de Viver i Bon Pastor (a Sant Andreu), en total 2.229 habitatges. La majoria de les cases no passaven de 40 metres quadrats, mentre que algunes en tenien 80.

Com a curiositat, cada grup de cases va anomenar els seus carrers amb noms de zones de Catalunya. Així al grup Eduard Aunós els carrers són noms de Tarragona (Tortosa, Ulldecona, Miravet, Serrat, Falset, Ascó...), els del Bon Pastor són de Lleida (Mollerussa, Tàrrrega, Bellmunt, Biosca, Seròs, Granadella, Claramunt,...), els de Can Peguera de Girona (Flaçà, Belcaire, L'Escala, Llafranc, Hostalric...) i Baró de Viver fa el nomenclàtor més recentment amb noms americans (Veracruz, Quito, Ciutat d'Asunción, Tucumán, Caracas,...) cal suposar que era un reconeixement als orígens dels ocupants dels primers habitatges.

El grup de cases **barates Eduardo Aunós**, va ser el primer a aixecar-se. Es va inaugurar l'any 1929. Va ser construït a correuita i amb mitjans precaris per poder allotjar les famílies de barraquistes desnonats de Montjuïc amb motiu de ser escenari de l'Exposició Universal.

Va adoptar el nom de qui va ser ministre durant la dictadura de Primo de Rivera; durant la República el grup va rebre el nom de Ferrer i Guardia, però en acabar la guerra civil va recuperar l'antic nom, els seus habitants van ser represaliats i la majoria d'homes es van exiliar a França o a les muntanyes.

A la Barcelona dels anys 40 i 50 del segle passat no hi havia prou habitatges per fer front a les onades migratòries, per això el barraquisme es va escampar com a alternativa a les escasses i males condicions en què els treballadors, amb pocs recursos, podien accedir a pisos que havien de compartir amb altres famílies.

A Montjuïc, l'any 1957, hi havia 6.090 barraques censades que acollien una població de prop de 30.000 persones. El barraquisme va esdevenir un problema per a les autoritats. Per una banda lluitaven per eradicar-lo, però també era tolerat perquè la feina dels barraquistes era fonamental per al desenvolupament de la ciutat.

La muntanya de Montjuïc va tornar a convertir-se en zona de barraques que allotjaven la gent que venia a la ciutat des d'arreu. Els barraquistes van aconseguir tenir bars, grups de música, agrupaments escoltes, balls, una biblioteca... Fins i tot van fer un petit diari: *La Voz de la Montaña*.

Davant una ciutat que els donava l'esquena, van reconstruir un univers

autosuficient, basat en la solidaritat entre veïns. I van lluitar durament per aconseguir els serveis bàsics: autobús, aigua, llum, asfalt a la carretera..

Però l'any 1964 la situació encara es va agreujar més quan l'ajuntament va decidir utilitzar l'estadi per allotjar temporalment els veïns del Somorrostro que havien perdut la casa a conseqüència d'un temporal. Dos anys més tard el Somorrostro desapareixia quan Franco hi va fer unes maniobres navals i les institucions no van voler que es veies la degradació de la ciutat. A l'Estadi el que havia de ser temporal es va allargar fins al 1968; llavors molts edificis de l'Exposició com el Palau de les Nacions, el Palau de les Missions, el Pavelló de Bèlgica i els interiors de l'abandonat Estadi van ser utilitzats per molts barraquistes per aixoplugar-se.

Algunes d'aquestes famílies es van traslladar, amb el temps, a les cases barates d'Eduard Aunós quan alguna quedava lliure.

A causa del mal estat de les cases barates construïdes el 1929, les dimensions reduïdes i les inundacions abundants que patien, als anys vuitanta, l'ajuntament va plantejar la necessitat de remodelar-les.

Amb l'adjudicació de les Olimpíades es va accelerar el desallotjament de la gent de l'entorn de Montjuïc i l'Estadi.

Les obres al grup Eduard Aunós es van iniciar el 1991 i es van fer al llarg dels anys noranta amb l'enderroc de les cases velles i la construcció dels nous habitatges.

Com podem veure Barcelona s'ha modelat a cops d'esdeveniments: Expo 1988, Expo 1929, Olimpíades 92, Fòrum 2004, però sempre a costa dels mateixos.